

סיכום הפעילות בתחום הספריות הציבוריות בשנת 2007

ויקטור בן-נעים

המחלקה לספריות מקימה ספריות ציבוריות, מטפחת אותן ומפקחת על פעולתן. המחלקה מתקצבת 214 רשתות (לעומת 210 אשתקד) של ספריות המאחדות כ- 870 ספריות ציבוריות (לעומת 1,100 אשתקד). הירידה במספר הסניפים נובעת מהארגון מחדש שנערך בשנים האחרונות בספריות האזוריות (מושבים וקיבוצים), בעקבותיו הופסקה התמיכה בסניפים שאינם עומדים בקריטריונים מינימליים של ספריות ציבוריות. המחלקה מתקצבת חלק מהרכישות של הספריות הציבוריות, דואגת לקידום המקצועי של הספרנים, מכינה פרוגרמות למבני ספריות, מקדמת את המחשוב והתקשוב של הספריות ומקדמת פרויקטים חדשניים. 420 סופרים הכותבים בעברית או בערבית קיבלו תשלומים לפי מספר ההשאלות של ספריהם בספריות הציבוריות, על פי תוצאות סקר הנערך כל שנה ב- 25 ספריות מדגמיות.

תיקון חוק הספריות הציבוריות - תשס"ח

בראש חודש מנחם אב תשס"ח, 16/7/2007, התקבל בכנסת תיקון חוק הספריות הציבוריות אשר קובע, בין היתר, כי אוצר המדינה ישתתף **בחמישים אחוז** מכלל עלות ההפעלה של הספריות הציבוריות וזאת, באופן הדרגתי במהלך שש השנים הקרובות, החל מינואר 2008.

היזומה שהחלה על ידי שניים, שי ענבר וג'ניה ורדי, מנהלי ספריות ציבוריות, זכתה לשיתוף פעולה מלא של חברי המועצה לספריות ציבוריות, מהמפקחים על הספריות, ממנהלי ספריות אחרים, מאיגוד מנהלי הספריות הציבוריות, מהנהלת מרכז ההדרכה לספריות בישראל ומגורמים נוספים יוזמתם של השניים הניעה הליכים לתיקון המצב. המאמצים נשאו פרי: ח"כ מיכאל מלכיאור, יו"ר ועדת החינוך של הכנסת, הוביל את המהלך באופן נמרץ ומוצלח בתיאום עם משרד המדע והתרכות ועם משרד האוצר ותיקון החוק אכן התקבל ביולי 2007. התיקון קובע כי השתתפות אוצר המדינה תהיה בהדרגה:

- בשנת הכספים 2008: בשיעור של 18 אחוז "מסכום הבסיס" (דהיינו, כלל הוצאות הספריות בשנת 2006) שהם 30 מיליון ש"ח. סכום זה עומד לרשות הספריות מתחילת 2008.
- משנת הכספים 2009 ועד שנת הכספים 2013 - תוספת בשיעורים שווים מדי שנה, כך שעד שנת הכספים 2013 תושלם מלוא ההשתתפות, דהיינו: 85 מיליון ש"ח.

הקצבות המשרד ב-2007

זאת השנה השביעית ברציפות שתקציב המחלקה לספריות נשאר יציב והוא הסתכם בסוף שנת 2007 ב- 19.6 מיליון ש"ח.

מטרה	סכום בש"ח
רכש שוטף של הספריות הציבוריות	15,550,000
מאגרי מידע באינטרנט בספריות ותקשורת	526,000
מלגות לספרנים הלומדים לקראת תואר ספרן מורשה	200,000
ימי עיון, מערך המפקחים	400,000
תמיכה במרכז ההדרכה לספריות בישראל	657,000
50 פרויקטים של הספריות בתחומי המחשוב, התקשוב והריהוט, תמיכה בספרייה הווירטואלית בסאסא	700,000
תשלומים ל-420 סופרים	1,585,000
	סה"כ 19,618,000

ויקטור בן-נעים, מנהל המחלקה לספריות במשרד המדע, התרבות והספורט

בשנת 2006 הסתכמו ההוצאות של כל הספריות הציבוריות בארץ ב- 174 מיליון ש"ח (לעומת 170 מיליון ש"ח ב-2005). התמיכה הישירה של המשרד הסתכמה ב-16.7 מיליון ש"ח (לעומת 16.3) שהם כ- 10 אחוז מכלל ההוצאות. הרשויות המקומיות כיסו 90 אחוז מכלל עלות ההפעלה של הספריות.

התפלגות ההוצאות של הספריות הציבוריות הנתמכות:

- המשכורות היוו 69 אחוז מכלל ההוצאות של הספריות (לעומת 70 אחוז ב-2005).
- רכש ספרים ופריטים אורקוליים היווה 11 אחוז מכלל ההוצאות של הספריות (לעומת 14 אחוז ב-2005).
- אחזקה שוטפת והצטיידות היוו 20 אחוז מהוצאות הספריות (לעומת 16 אחוז ב-2005).
- טרם סיכמנו את הנתונים הכספיים לשנת 2007 ולהערכתנו לא יהיו שינויים דרסטיים.

קוראים ומשתמשים

על פי הנתונים שהתקבלו ממנהלי הספריות הציבוריות, ישנה מגמה על התייצבות בשיעור הקוראים הפעילים בספריות: כ-16 אחוז מכלל האוכלוסייה. סקרים ארציים שנערכו על ידי גורמים אחרים, דווקא מצביעים על שיעור גבוה יותר. ישנה ירידה במספר המבקרים בחדרי עיון (בעיקר בני נוער) ועלייה מתמדת במספר המשתמשים באינטרנט. בתחילת 2008, עם מבצע ביטול התשלומים בספריות, ישנה עליה חדה במספר הקוראים ובמספר ההשאלות.

מיזמים משותפים: כנסים, סמינרים וימי עיון

- א. המחלקה קיימה ימי עיון בנושאים שונים ובעיקר בנושא של הטמעת התיקון לחוק הספריות.
- ב. המחלקה לספריות, בשיתוף גורמים נוספים העניקה בכנס בקרית טבעון את הפרס ע"ש ק"י גולן לספריות המצטיינות בתחום הפעילות לעידוד הקריאה בקרב בני נוער. הפרס הוענק לספרייה העירונית ברמלה שבראשה עומדת דניאלה לבקוביץ והוענק גם לספרייה העירונית במודיעין עלית שבראשה עומדת לוני סעדה.
- ג. המחלקה היתה שותפה בהכנת ימי עיון, סמינרים וכנסים של גופים שונים:
 - כנס מולטי-ידיע וכנס מנהלי ספריות של מרכז ההדרכה לספריות בישראל ושל מרכז השלטון המקומי.
 - כנס בינלאומי בנושא הדיגיטציה של המדע והמורשת התרבותית של הסוכנות היהודית והספרייה הלאומית.
 - כנס בימי החנוכה של תנועת המושבים לספרני המושבים והקיבוצים.
 - כנס בינלאומי לעידוד הקריאה ו"יום הספרן" ביריד הספרים הבינלאומי בירושלים.
- ד. ביום הספרן הוענקו פרסים לארבעה מנהלי ספריות ציבוריות:
 - אזה רוכמן, מנהלת הספרייה הציבורית במודיעין-מכבים-רעות.
 - רפיק בדארנה, מנהל הספרייה העירונית בסחנין
 - מרים (מוקי) פרינץ, מנהלת הספרייה הציבורית ברעננה.
 - עידית אביטבול, מנהלת הספרייה הציבורית בירוחם - פרס על מפעל חיים.
- ה. המחלקה לספריות ומרכז ההדרכה המשיכו לקיים קורסים לספרנים להכרת האינטרנט והטמעתו בספריות הציבוריות.

ספרייה וירטואלית של קיבוץ סאסא

מיזם "הספרייה הוירטואלית" הוקם כדי לעזור לספרנים ולייעל את השירות של כל הספריות בתחום שירותי הייעוץ והכנת ביבליוגרפיות. ובכך להעלות את ערכם של הספרנים את רמת ותפקודם ולהגביר את מספר הפונים לספריות הציבוריות. המיזם הורחב וכולל גם ספריות בבתי הספר העל יסודיים.

במיזם מבויות 736 ספריות ציבוריות וספריות בתי ספר מכל רחבי הארץ (לעומת 500 בשנה שעברה). מרביתן משתתפות באופן פעיל. במהלך שנת 2007 התקבלו בספרייה הוירטואלית כ-1,100 בקשות לביבליוגרפיות.

ספריות מרכזיות להשאלת ספרים ברוסית, בצרפתית ובספרדית

הספריות בנתניה (ספרות רוסית), בדימונה (ספרות צרפתית) ובחדרה (ספרות ספרדית) ממשיכות לקבל סיוע בסך 145,000 ש"ח מהמחלקה לספריות כדי לשרת גם את שאר הספריות הציבוריות בארץ ולספק להן מגוון כותרים חדשים. הספריות מוזמנות לפנות אליהן כדי לקבל ספרים בהשאלה בשפות אלו.

מפקחים-מנחים לספריות הציבוריות

עשרה מפקחים-מנחים לספריות הציבוריות עורכים ביקורים שוטפים ומנחים את מנהלי הספריות הציבוריות במילוי תפקידם ובפגשים, לפי הצורך, עם הממונים על הספריות ברשויות המקומיות. באזור הצפון: איטה מרוא (חוף הכרמל) וקרין אדר (לשעבר, מנהלת רשת הספריות העירוניות בנתניה)

באזור המרכז: סיגלית עמיאל (חדרה)
אזור הדרום: גילה גבאי (דימונה) ועמליה קוצ'ן.
במגזר ערבי: כמאל פרהוד (ראמה) בצפון, פאתינה מג'אדלה (באקה אל גרביה) במרכז וסאלח אבו ג'עפר בדרום.
במגזר החרדי וביישובים מעבר לקו הירוק: רבקה כהנא.
תכנון מבנים: טילי רביב וקרין אדר.

השנה נטלו המפקחים חלק פעיל ומכריע בעבודת המטה לקידום התיקון לחוק הספריות ובהטמעת ההשלכות של התיקון. בנוסף לביקורים השוטפים בספריות, הם ארגנו והנחו מפגשים ארציים ומחוזיים להסברת החוק, לכיצוע התקציבים הייחודיים והיו שותפים להכנת תוכנית אב לספריות.

הכשרת ספרנים

בשנת הלימודים תשס"ז (2006-2007), למדו הספרנים במכללת דוד ילין בירושלים, במכללת אורנים בקרית טבעון, במכללת בית ברל, במכללת גורדון בחיפה, במכללת קיי בבאר שבע וכן, בבתי-הספר לספרנות ומידענות באוניברסיטאות בר-אילן וחיפה. כפי שפעלנו בשנים האחרונות, הענקנו מלגות ל- 82 סטודנטים (לעומת 64 אשתקד) העובדים בספריות ובייחודיות ובספריות בתי-ספר שלמדו לקראת תואר ספרן מורשה כחמש המכללות שפורטו לעיל. המלגות הסתכמו ב- 200,000 ש"ח (לעומת 154,000 ש"ח אשתקד) והיוו כ- 30 אחוז משכר הלימוד של הסטודנטים שזכו בהן.

סיוע של הקרן צע"ד את"י לספריות הציבוריות

קרן "צעד את"י" פועלת זו השנה החמישית לקידום הפעילות הקהילתית של הספריות הציבוריות. הקרן נוסדה על ידי קרן אלפרד ואיזבל באדר וקרן אליזבט ומנדל שפירא, מומנת על ידיהן ומנהלת על ידי עדינה שפירא, הקרן מבקשת לקדם מטרת של חינוך ורווחה בישראל בקרב האוכלוסיות היהודיות והערביות כאחת.

הקרן, בסיוע מכון דרוק, מתרכזת בשנים האחרונות בפיתוח מעמדן הקהילתי של הספריות הציבוריות ובקידומן. פרויקטים ייחודיים של הספריות המשתתפות, שהוגשו לועדת ההיגוי ונבחרו, מומנו במלואם. מכון דרוק מנחה את הספריות ומטפל במעקב אחרי כל הפרוייקטים. הפרוייקטים שהופעלו על ידי הספריות התמקדו בנושאים רבים ומגוונים, תוך התאמה לצרכי הקהילות שהספריות נמצאות בהן; שילוב קבוצות אמהות חד-הוריות וילדיהן בתוכניות ובפעילויות הספריות, עידוד קריאה בקרב ילדים בגיל הרך ובקרב ילדים בבתי הספר היסודיים ובקרב בני נוער, סדנאות להורי ילדים מתכננים, תגבורים לימודיים במקצועות שונים לנוער בסיכון, פיתוח מיומנויות קריאה בקרב ילדי הגנים, פרויקטים לילדים ונוער בחינוך המיוחד לנוער בסיכון, פעילות משותפת לסבים ונכים בספרייה ועוד.

בנוסף מממנת הקרן את הפרוייקט "פורום הספרנים בצפון" במסגרתו מכשירים ספרנים מספריות נבחרות לתפקידים קהילתיים. כמו כן, הקרן מסייעת לספריות הקהילתיות הבדואיות בדרום. בשנים 2004-2007 הקרן סייעה ל-40 ספריות בישובים יהודים ול-40 ספריות בישובים ערבים בתמיכה של 3.8 מיליון ש"ח.

מרכז ההדרכה לספריות בישראל

המחלקה תומכת במרכז ההדרכה לספריות שמציע עדכון מקצועי מתמיד לספרנים ומפיק מוצרים שונים ובסיסיים לספריות: קטלוגים, מאגרים ביבליוגרפיים ופרסומים מקצועיים. כמו כן, המרכז עורך השתלמויות, קורסים וכנסים לספרנים.

פיתוח שירותי האינטרנט בספריות הציבוריות

על-פי יוזמת המועצה לספריות וציבוריות, שמה לה המחלקה למטרה לפתח שירות מידע ללא תשלום בספריות הציבוריות באמצעות התקנה של עמדות אינטרנט בכל הספריות הציבוריות העירוניות, בספריות האזוריות ובספריות במגזר הערבי. המחלקה סייעה ברכישה מרוכזת של מאגרי מידע איכותיים וזמינים לספריות (מפתח מאמרים של אונ' חיפה, אנציקלופדיה YNET, ארכיון הארץ, גלים" של סנונית, "דף דף", מכון סאלד, מאגר רב תחומי באנגלית- EXPANDED ACADEMIC, מאגר משפטי - LAW DATA ומימנה את הכשרת 700 ספרנים המשתתפים בפרוייקט. בשנת 2007 השתמשו כ-900,000 מבקרים בעמדות האינטרנט בספריות הציבוריות (לעומת 700,000 משתמשים ב-2006).

שינוי המבנה הארגוני של הספריות האזוריות

שינויים במבנה הארגוני של היישובים הכפריים, צמצום המשאבים וקיצוץ בתקציב הספריות האזוריות אילץ את המחלקה לספריות לבחון מחדש את תקפותו של המבנה הקיים ולהציע מודל חלופי המושתת על איגום משאבים מצד אחד, ועל מתן מענה לבעיות של ניידות ונגישות לאוכלוסייה בוגרת וצעירה המתקשות בניידות מצד שני. על סמך המלצת ועדת תכנון תקצוב של המועצה לספריות וציבוריות, גובשו חלופות חדשות למבנה הארגוני המתבססות על חיזוק הספרייה המרכזית אשר תפעל כספרייה ציבורית

לכל דבר (בניגוד למצב השורר כיום) והקמת מספר סניפים רב ישוביים (בניגוד למצב השורר כיום - סניף בכל יישוב).

בשנת 2007 המשיך הסיוע לחמש ספריות אזוריות להיערך מחדש לקראת הבאות: בקעת בית שאן, הגולן, חוף הכרמל, מנחת ומרחבים. הוענקו לכל ספרייה אזורית שהשתתפה בפיילוט 30,000 ש"ח. כמו כן נעשו צעדים ראשוניים בספריות האזוריות: הגליל, עמק יזרעאל, משגב ואשכול. מספר הספריות הכפריות המתוקצבות ירד מ-663 ב-2005, ל-520 ב-2007.

פרישה לגימלאות

בשנה זו פרשו חמישה מנהלי ספריות: חיה מאורי מחיפה, יואל כהן מכפר סבא, עליזה זילברך מכפר שמריהו, מרים עמיר מסבב יאיר ואורלי און, מנכלי"ת מרכז ההדרכה לספריות. אנו מאחלים להם בריאות טובה, אריכות ימים וברכות לבניות בהמשך דרכם.

אחרי מות

גד רוזנבלט ז"ל הלך לעולמו ביום כ"ה בתשרי תשס"ח 7.10.2007. גד רוזנבלט הקים, בפועל, את מרכז ההדרכה לספריות וניהל אותו בין השנים 1986-1969. הוא הוביל אותו בתבונה ובמסירות לפסגות ההצלחה.

מבנים חדשים

מפעל הפיס ומשרד הבינוי והשיכון ממשיכים בבניית ספריות חדשות, ועשרה מבנים חדשים נפתחו לקהל בשטח כולל של 7500

מ"ר:

1. נתניה (נוה עוז)	6. עין מאהל
2. נתניה (שיכון השרון)	7. הגולן
3. לב השרון	8. בנימינה
4. גבעת זאב	9. מודיעין עלית
5. נצרת	10. נתיבות

קטלוג אינטרנטי

בשנים האחרונות הושקע מאמץ מצטבר להרחיב את היקף המחשוב בספריות. בין הפעולות שהתבצעו: החלפת ציוד מיושן, הוספת עמדות שירות לקהל, הסבת התוכנה של ניהול הספרייה לגרסת חלונות מעודכנת, העלאת קטלוג הספרייה לרשת האינטרנט ובניית אתר ספרייה פעיל. השימוש בטכנולוגיות מתקדמות מאפשר שיפור השירותים הניתנים לקהילה. באמצעות הקטלוג האינטרנטי, נחשפת הקהילה לאוסף הספרייה מכל מקום, כך ניתן להזמין פריטים ולהתעדכן בפריטים חדשים שנרכשו. יכולות אלו מבססות נדבך לקראת שיתוף פעולה ולרישות בין-ספרית ברמה ארצית.

הספריות הציבוריות שלהן קטלוג נגיש באינטרנט

כתובת אתר	ספרייה
http://www.infocenters.co.il/golan.htm	ספרייה אזורית גולן
http://www.infocenters.co.il/afula/	ספרייה עירונית כותר עפולה
http://www.sifriya.org.il/	ספרייה אזורית מטה אשר
http://www.belfer-ramla-lib.co.il/	ספרייה עירונית "בלפר" רמלה
http://www.tel-aviv.gov.il/Hebrew/Education/Ariela/	ספרייה עירונית ת"א בית אריאלה
http://www.kotar-rishon-lezion.org.il/	ספרייה עירונית כותר ראשון לציון
http://www.infocenters.co.il/hod-hasharon.htm	ספרייה עירונית הוד השרון
http://www.mediatheque.org.il/afek.asp	מדיטק חולון
http://www.infocenters.co.il/misgav.htm	ספרייה אזורית משגב
http://www.givatayim.muni.il/	ספרייה עירונית גבעתיים
http://www.cfb.org.il/	הספרייה המרכזית לעיוורים בישראל - נתניה
http://www.sasa-da.co.il/heb/	סאסא-דע - הספרייה הוירטואלית
http://www.jerusalem.muni.il/esefer/Search.aspx	ספרייה עירונית ירושלים
http://www.library.org.il/default_gate.asp?lib=140	ספרייה ציבורית שלומי
http://www.matnas-binyamin.org.il	ספרייה אזורית מטה בנימין
http://archive.hefer.org.il/315	ספרייה אזורית עמק חפר
http://www.qglibrary.org.il	ספרייה עירונית קרית גת